

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

Głos Stowarzyszenia Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion” w społecznych konsultacjach tez ustawy o cmentarzach i pochówkach.

Czy uważasz, że stare cmentarze, na których spoczywają ludzie mogą być sprzedawane jako tereny rekreacyjne, budowlane, używane w inny sposób (na przykład: jako łąki, pastwiska)

Jako Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion” uważamy, że cmentarze, na których nie doszło do ekshumacji szczątków nie powinny być sprzedawane podmiotom prywatnym. W historii naszej działalności spotkaliśmy się z przypadkami, że na cmentarzach nieczynnych, ale istniejących (bez ekshumacji) istniały pola golfowe, prywatne ogrody, budynki użyteczności publicznej. Użytkowanie miejsc pochówków w taki sposób ukazuje brak szacunku i naruszenie godności nie tylko wobec ludzi w tym miejscu pochowanych, ale również wspólnot (np. religijnych), do których należeli. Uważamy, że tereny cmentarne powinny być zagospodarowywane przez podmiot państwowy lub samorządowy: rewitalizowane oraz przekształcane w formy upamiętniające spoczywających tam ludzi. Apelujemy o zachowanie pierwotnych układów cmentarzy, nieprzenoszenie nagrobków, nienaruszanie dawnego układu alei cmentarnych. Proponujemy, by w miejscach cmentarzy powstawały miejsca pamięci lub parki z alejami spacerowymi i tablicami poświęconymi historii miejsca, i pochowanych osób. Zwracamy uwagę, że cmentarze mogą mieć walor edukacyjny - przybliżą odwiedzającym historię miejscowości i jej mieszkańców, zwyczaje związane z pochówkami, zasady nasadzeń roślin cmentarnych - oraz turystyczny. Cmentarz może stanowić bowiem punkt na szlaku tematycznym (np. związanym z historią żydów lub protestantów w Polsce) lub takim, który łączy same zabytkowe cmentarze. Biorąc pod uwagę powyższe, stare cmentarze mają również walor podnoszenia tolerancji na odmienność religijną i narodowościową.

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

Tworząc naszą opinię kierujemy się nie tylko względami historyczno-kulturowymi, lecz także przyrodniczymi: dawne cmentarze są siedliskami dla wielu gatunków roślin i zwierząt, czasami jedynymi większymi obszarami zielonymi w okolicy. Przy pracach związanych z odnową cmentarzy zapomina się o roślinach, nasadzanych celowo w okresie zakładania i funkcjonowania cmentarza. Są to rośliny często o znaczeniu symbolicznym. Od czasu zamknięcia cmentarza rośliny radzą sobie same, a wiele z nich przetrwało w dobrej kondycji do dnia dzisiejszego. Przed przystąpieniem do porządkowania cmentarza należy stanowiska tych roślin namieść na mapę cmentarza i posiłkować się nią w czasie prowadzenia prac porządkowych.

Punktem wyjścia do wypracowania koncepcji ochrony starych cmentarzy jest kompletny i aktualny materiał dokumentacyjny uzyskany w wyniku bieżących prac badawczych. Różny stopień zachowania historycznych cmentarzy skłania do wydzielenia trzech kategorii indywidualnej ochrony zgodnie z Dziennikiem Ustaw o ochronie przyrody. Są to: pomnik przyrody, stanowisko dokumentacyjne i zespół przyrodniczo-krajobrazowy.

1. Cmentarze – pomniki przyrody, to obiekty charakteryzujące się cennymi gatunkami roślin, jak np.: interesujący, dobrze zachowany starodrzew, chronione gatunki zielne, lokalnie rzadkie, ozdobne charakterystyczne dla cmentarzy, wartościowa, dobrze zachowana substancja cmentarna. Dbając o tę kategorię miejsc pochówku należy zachować charakter i nastrój danego cmentarza.
 2. Cmentarze – stanowiska dokumentacyjne. Substancja cmentarna zachowała się jedynie w pewnym stopniu, można spotkać pojedyncze interesujące fragmenty nagrobków, krzyże z inskrypcjami, elementy ogrodzenia itp.
 3. Cmentarze – zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Obiekty, których substancja cmentarna uległa dewastacji lub nie zachowała się, pozostała charakterystyczna
-

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

roślinność „wskaźnikowa”, dzięki której można rozpoznać cmentarz w krajobrazie. Należy obszar miejsca pochówku oznaczyć trwale w terenie, np. duży, symboliczny krzyż lub kilka polnych kamieni, natomiast istniejące fragmenty nagrobków, porozrzucone krzyże, należy zlokalizować i zabezpieczyć, a teren pochówku ogrodzić.

Powyższe zasady dotyczą poszczególnych kategorii cmentarzy, jednak podstawowe czynności ochrony konserwatorskiej odnoszą się do wszystkich cmentarzy, niezależnie od stopnia ich zachowania i powinny obejmować:

- a) Zabezpieczenie nagrobków i krzyży przed dalszym niszczeniem, rozpadaniem się, a także w miarę możliwości dbałość o czytelność napisów.
 - b) Ogrodzenie na nowo terenu cmentarza. Uszkodzenie ogrodzenia jest najczęściej pierwszym etapem zniszczenia cmentarza. Oznaczenie granic miejsca pochówku jest barierą zarówno fizyczną, jak i psychologiczną przed przedostaniem się do niego niepożądanych ludzi i zwierząt. Czasem rolę ogrodzenia mogą spełniać drzewa i krzewy.
 - c) Ochrona drzewostanu. Dużą wartością cmentarza jest zróżnicowany drzewostan, w którym występują ozdobne gatunki drzew, takie jak np. *Thuja occidentalis*, *Thuja plicata*, *Picea pungens* czy *Pseudotsuga menziesii*. Warunki stwarzane przez drzewostany porastające cmentarze umożliwiają ich naturalne odnowienie. Obumierające stare drzewa są uzupełniane przez młode, dotyczy to nie tylko gatunków rodzimych, ale i obcych dla naszych lasów. Szczególnie istotna jest ochrona drzew soliterów i drzewostanów tworzących zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, wpisanie do rejestrów drzew o wymiarach pomnikowych, które występują na obszarze cmentarzy. Niepożądane gatunki drzew, które wkroczyły na teren miejsc pochówku, takie jak topola osika, garb pospolity powinno się usuwać. Należy wyznaczyć strefę ochronną wokół cmentarza, wyłączoną z użytkowania rębego (dotyczy to obiektów zlokalizowanych w lesie lub na jego skraju), a drzewa
-

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

powinny rosnąć aż do naturalnej śmierci. Gospodarowanie na takim terenie należy ograniczyć do cięć sanitarnych, takich jak usuwanie wiatrołomów, drzew martwych grożących wywróceniem się na nagrobki. Niewłaściwa pielęgnacja krzewów i podrostów drzew, polegająca na ich intensywnym wycinaniu, powoduje jedynie ich ponowny wzrost. Należy ograniczyć się do zapobiegania rozrastaniu się krzewów tak aby nie przesłaniały nagrobków, a nie pożądane egzemplarze usuwać wraz z korzeniami.

Podsumowując, jako Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion” opowiadamy się za rewitalizacją terenów cmentarzy przy jak największym zachowaniu ich integralności. Tylko wtedy mają one wartość kulturową, historyczną, przyrodniczą, edukacyjną przy poszanowaniu osób na nich spoczywających. Cmentarze należy przywracać do pamięci społecznej, a nie usuwać je z niej poprzez tworzenie osiedli domów, łąk i pastwisk. Są dobrem wspólnym, przestrzenią należącą do wszystkich spadkobierców dawnych mieszkańców miejscowości i powinny funkcjonować w przestrzeni społecznej.

Czy uważasz, że stare nagrobki mogą być usuwane z cmentarzy i wykorzystywane do innych celów (np. budowa drogi, jako materiał do budowy innych nagrobków).

W przypadku nagrobków wymienionych przez rodzinę lub organizację opiekującą się grobem osoby dopuszczamy taką możliwość. W takim wypadku materiał po starym nagrobku może zostać powtórnie użyty. Jednak przeciwstawiamy się usuwaniu i wykorzystywaniu nagrobków do innych celów, niż funkcje upamiętniające w przypadku nagrobków starych i zabytkowych. Sprzeciwiamy się także powtórnemu wykorzystywaniu nagrobków we współczesnych pochawkach. Nagrobki pełnią nie tylko funkcję upamiętniającą zmarłego i czasami są jedynym dowodem na to, kto został w danym miejscu pochowany, pozwalają zidentyfikować przodka przez osoby prowadzące poszukiwania genealogiczne (nie zawsze dostępne

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

są księgi metrykalne lub rodzina nie zawsze wie, gdzie ich szukać), ale także mają wielką wartość historyczną: są świadectwem pewnej epoki, stylu, który w niej dominował, pozwalają na zlokalizowanie zakładów kamieniarskich, działających w okresie funkcjonowania cmentarzy. Nagrobki są także wspaniałym przykładem sztuki sepulkralnej, a ich badanie pozwala na poznanie bogatej symboliki stosowanej w tej dziedzinie. Zabytkowych nagrobków z cmentarzy, które są szczególnym polem zainteresowań naszego Stowarzyszenia jest stosunkowo niewiele: na każdym cmentarzu zachował się ich niewielki procent. Dlatego każdy z nich jest ważnym świadectwem przeszłości.

Czy uważasz, że wprowadzenie maksymalnej stawki opłaty cmentarnej oraz obowiązku podawania do publicznej wiadomości cenników usług cmentarnych jest dobrym rozwiązaniem?

Jako Stowarzyszenie uważamy, że wprowadzenie maksymalnej stawki opłaty cmentarnej jest dobrym rozwiązaniem, podobnie jak wprowadzenie obowiązku podawania do publicznej wiadomości cenników usług cmentarnych zarówno na cmentarzach komunalnych, jak i wyznaniowych. Sprawi to, że rynek usług pogrzebowych stanie się bardziej transparentny. Określenie maksymalnej stawki będzie szczególnie dobrym rozwiązaniem w miejscowościach mniejszych, gdzie istnieje tylko jeden cmentarz, a organ nim zarządzający ma monopol na miejsca pochówku.

Czy uważasz, że wszystkie stare cmentarze powinny być oznaczone w ewidencji gruntów, aby każdy wiedział, gdzie się znajdują i mógł odpowiedzialnie planować inwestycje?

Kierując się naszymi doświadczeniami uważamy, że bardzo ważne jest, by wszystkie cmentarze zostały oznaczone w ewidencji gruntów. Granice wielu

Stowarzyszenie Rewitalizacji Zabytkowych Cmentarzy „Koimeterion”

ul. Grochowska 78/9, 60-335 Poznań

NR NIP 7792479587

REGON 369240959

e-mail: kontakt@koimeterion.org

www.koimeterion.org

cmentarzy są niejasne, lub ich obszary niezaznaczone. Pozwoli to uniknąć niepotrzebnych problemów i konfliktów związanych z przeprowadzeniem inwestycji przez teren cmentarza, ponieważ każdy będzie wiedział, jak odpowiedzialnie planować zabudowę okolicy. Uważamy, że inwestor powinien uwzględnić te dane, starając się o pozwolenie na budowę – dostarczyć informację, czy na terenie planowanej przez niego inwestycji nie znajduje się cmentarz lub jego fragment. Wpisanie do rejestru każdego cmentarza stworzyłoby transparentną sytuację dla każdej strony: zarówno inwestora, jak i sprzedającego lub zarządzającego terenem.

Czy chciałbyś, aby dopuszczono nowe formy pochówku, by np. uregulowano chowanie zmarłych poza cmentarzami w formule ekologicznej, która zakłada tylko naturalne formy upamiętnienia (drzewa, krzewy, kwiaty, naturalne kamienie)?

Jako Stowarzyszenie zajmujące się cmentarzami zabytkowymi, nie widzimy przeciwwskazań, by takie formy pochówku były obecnie zalegalizowane.

Stanowisko dot. zmian zaproponowanych przez Inicjatywę Społeczną (Nie)zapomniane cmentarze. Z tezami można zapoznać się [tutaj](#) oraz wyrazić swoją opinię (termin konsultacji upływa 31 marca 2021).